

En toen lag hij onder vuur. De cabaretier die de ander tot mikpunt hoort te hebben, belandde zelf op het hakblok. Door het Pietengedoe én bij recensenten. „Ik heb mezelf in de hoek geschilderd waar de klappen vallen. In dat stormpje moet je overeind zien te blijven.” Maar Erik van Muiswinkel krijgen ze er niet onder. Piet wordt Sint en de cabaretier wordt Drs P.

Tekst: Jan Vriend

Inbinden? Juist niet!

● Gaandeweg in hun carrière worden veel cabaretiers milder. Maar ik heb juist het idee dat ik kritischer word ●

Praten met Erik van Muiswinkel is een beetje pingpongen. Heen en weer tussen gevoel en verstand. De Haarlemse cabaretier duwt het gesprek al gauw richting de politiek, de staat van het land en de toestand van de wereld. Via Thierry Baudet en Donald Trump laveert hij richting China. „Ook de volgende Olympische Spelen daar moeten we boycotten. Zolang niemand in dat land zijn recht kan halen en de staat je daar van de ene op de andere dag kan laten verdwijnen, moeten sporters daar wegblijven.” Meningen, standpunten, visies. Hij gooit ze zo op tafel. Onderbouwd en wel. Verkennen wie de cabaretier achter het opiniespervuur is, is lastiger. Maar af en toe gaat er een luikje open. Als we het hebben over 'De Oplossing' bijvoorbeeld: het theaterprogramma waarmee hij door het land trekt. Recensenten slepen de messen om hem erop te wijzen dat het niet zijn beste voorstelling is. Om het zacht uit te drukken. Wat doet dat met je? „Het gekke is dat ik die stekelige recensies ook al kreeg voor mijn programma 'Schettino', terwijl ik daarvoor ook de landelijke cabaretprijs van 2014 kreeg. Wat me ook verwondert is dat ik nu opeens de grond in werd geboord, terwijl ik in essentie niet veel anders doe dan in mijn vorige programma. En dat

werd wél goed ontvangen. Ze kunnen het oprecht kut vinden, maar wat ik doe is niet wezenlijk anders dan vroeger. Het is zelfs nog een stuk persoonlijker en steviger dan mijn eerdere werk.” „Er is natuurlijk ook gewoon een nieuwe generatie recensenten. Die willen wel eens afrekenen met de ouwe hap. Terecht, dat hoort. Maar dan ben je als cabaretier dus aan de beurt.” Zijn voorstellingen zijn niet meer vanzelfsprekend uitverkocht. „Jochem Myjer en Youp van 't Hek hebben een veel bredere basis, waardoor hun zalen altijd wel vol zitten. Zo'n vaste aanhang heb ik nooit gehad, ook niet toen ik met Diederik van Vleuten rondtoerde. Maar het komt ook omdat ik al zo lang meedraai. Ik denk dat een deel van mijn publiek mij waarschijnlijk zo vaak heeft gezien dat ze wel eens wat anders willen. Zo werkt het bij mezelf ook. Dan laat je de oude generatie een keer zitten en koop je eens een kaartje voor Eva Crutzen of Rundfunk.”

Stekker eruit

Ook op tv zat het tegen. Nieuwe programma's als 'Cojones' - waarin hij de spil was - waren geen lang leven beschoren. BNN/Vara haalde de nieuweling al van het scherm voor de kijker eraan gewend was. „Toch was het lang niet slecht. We probeerden allerlei leuke dingen

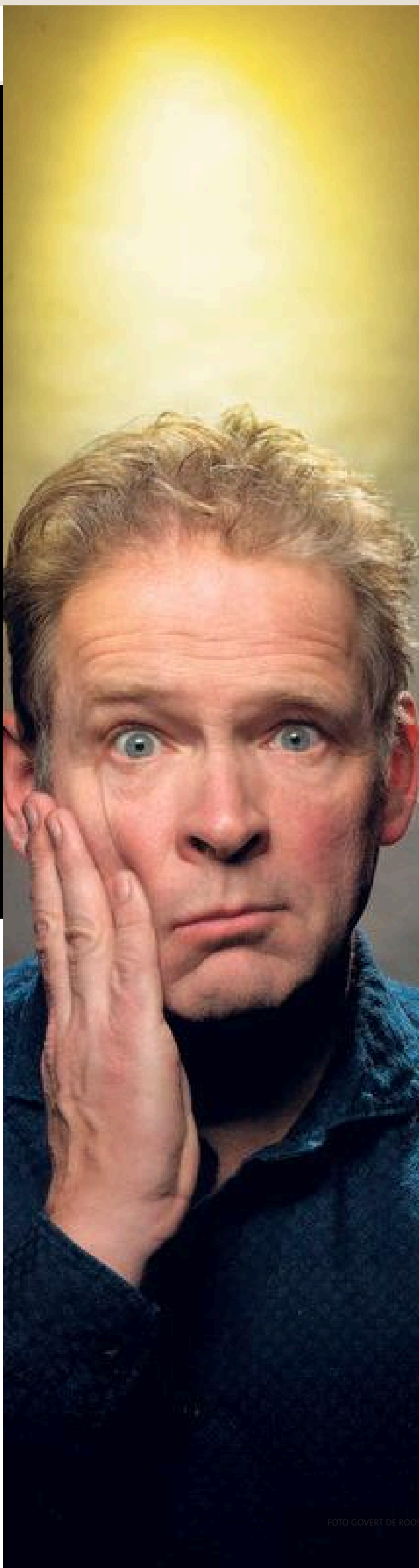

FOTO GOVERT DE ROOY

Erik van Muiswinkel speelt De Oplossing.

FOTO KEES VAN TIL

uit en waren goed op weg. Maar dan trekken ze toch de stekker eruit. Daar zijn ze hard in.” Te weinig kijkers, misschien? „Nee, dat kan het niet zijn geweest. Naar die laatste serie keken een miljoen mensen. Dat lijkt me prima. Eigenlijk is het me nog steeds onduidelijk waarom ze ermee stopten. Wij kregen te horen dat het niet was wat ze ervan hadden verwacht. Het was niet veelbelovend genoeg, zeiden ze.” Een gemiste kans, redeneert hij. „Als we nog even door konden gaan, hadden we de vorm gevonden en had het programma een vaste plek kunnen krijgen. Want je moet iets nieuws wel de tijd geven om tot ontwikkeling te komen. Bij 'Kopspijkers' duurde het ook best lang voor het uit het moeras was. 'Studio Spaan' begon ook heel klein, maar kreeg uiteindelijk een cultstatus. Die tijd moet je wel krijgen.” Genoeg erover, gebaart hij. „Als je tv-programma's bedenkt, weet je dat dat soort dingen gebeurt. Daarom ben ik mijn hele leven al blij dat theater mijn thuisbasis is. Daar ben ik begonnen en daar kom ik altijd weer terug.”

Kinderen

Dan was er nóg een reden waarom hij in een hoek zat waar de klappen vielen: het gedoe rond Zwarte Piet. Nadat hij openlijk de kant van de

roetveegpiet koos en zich na achttien jaar terugtrok als hoofdpiet van het Sinterklaasjournaal, kreeg hij onder uit de zak. „Bij mij kwam de omslag toen ik Quinsy Gario de bezwaren tegen Zwarte Piet hoorde noemen. De discriminatie van schoolkinderen, de zogenaamde grappjes en de verwijzingen naar de slavernij. Eerst kon ik er moeilijk aan toegeven, maar toen ik langer erover nadacht, wist ik dat hij gelijk had. Je wilt de woorden slavernij en racisme niet horen in de lijn met het sinterklaasfeest. En je kunt wel roepen dat we het in onze witte onschuld niet racistisch bedoelen, maar het voelt toch ongemakkelijk als een deel van je landgenoten last heeft van die stereotypering. Want je wilt niet dat zwarte kinderen op scholen in een hoek worden gedrukt. Dus waarom geen andere Pieten? Maak er een sprookje van waarin je Piet geen knecht maar een hulpe of een vriend van de sint noemt, geef hem een ander kleurtje en je bent klaar.” Dacht hij. Maar dat lag anders. De redactie van het Sinterklaasjournaal ging niet zo snel mee als Van Muiswinkel hoopte, waarna hij cruit stapte. Zodra hij zijn verhaal bij Humberto Tan op tv vertelde was de beer los. „Op Twitter werd ik uitgemaakt voor landverrader en erger. De hele ultrarechtse klik viel over me

heen.” Hij reageerde ook terug, op Twitter. Denk je dan niet: de artiest Van Muiswinkel moet verder, ik hou me een tijdje gedeisd? „Nee, juist niet. Want dan ben je verloren. En het gaat me helemaal niet om mijn carrière, maar om wat er speelt in Nederland. En van een cabaretier verwacht de achterban toch dat je ergens stelling in neemt. Voor de acteurs in het Sinterklaasjournaal ligt dat iets anders. Voor hun is het een rol, tussen vele andere. Maar als cabaretier laat je je publiek weten waar je staat.” Even later: „Misschien heeft die Pietendiscussie me een deel van mijn publiek gekost. Nou, dat moet dan maar. Als je in spanning de tijden je mening geeft, krijg je nu eenmaal vijanden.” Toch veranderde de Pietenheibel iets in zijn leven: „In overleg met mijn vrouw heb ik besloten het iets rustiger aan te doen op Twitter. Lastig, hoor.”

Vader

Als levenslang gelovige in de sinterklaas-traditie krijgt hij het komende jaar een nieuwe rol: hij draagt straks de tabberd bij de intocht van Amsterdam, een evenement dat al een paar jaar roetveegpieten omarmt. „Eigenlijk vond ik mezelf te jong voor deze rol, maar hij was te leuk om nee tegen te zeggen. En ik doe het ook als een

eerbetoon aan mijn vader, die jarenlang de mijter droeg bij de intocht in Haarlem. We maakten er altijd grappen over. Dat je als gereformeerde even heilig kon zijn. Dat ik in zijn voetsporen kan treden, gaf bij mij de doorslag om ja te zeggen. Want welke sint kan het vak overdragen aan zijn zoon? Er is geen bisschop die dat voor elkaar heeft gekregen!”

Gelijktmatig

Was 2018 een gelukkig jaar voor hem? „Ik zal mezelf nooit gelukkig noemen. Zo zit ik niet in elkaar. Als het goed gaat, verricht ik in één maand werk voor een jaar. Dan zit ik goed in mijn vel. Maar zonder het ritme van het werk vind ik het lastiger. Daarom is het fijn dat ik gewoon het land in ga om mijn voorstellingen te spelen. Dan hebben mijn weken een structuur en ben ik gelijktmatig.” Gretig praat hij daarna over het nieuwe programma waaraan hij werkt: het wordt een ode aan meesters-dichter Drs P., bekend om zijn kolderieke liedjes met hun uitgerichte rijmschema's. „Die nummers zijn zo hilarisch dat ze ongeveer eeuwigheidswaardes hebben.” Samen met pianist Guus van Marwijk ('niet eens een artiestennaam') serveert hij dit repertoire komend voorjaar in kleine zalen. „Zijn werk komt het beste tot zijn recht in een studentikoze, kroeg-

achtige sfeer.” Hij besluit zijn huidige voorstelling met een gedicht:

*Ik ben zo graag een schaamteloze imitator
maar welke stem en welk gezicht is nu van mij?
Ik ben establishment én ik ben agitator
ik ben de spil en toch hoor ik er niet echt bij*

„Het afgelopen jaar had beter gekund. Slechte kritieken en minder publiek stemmen nu eenmaal niet tot vrolijkheid. Maar kom op, zo erg is het nou ook weer niet. Om me heen zie ik mensen die veel hardere klappen krijgen. Kanker, chemotoestanden en echtscheidingen. Terwijl ik al acht jaar geen griep heb gehad en al jaren gelukkig ben met dezelfde vrouw. Om dat in te zien, is het misschien wel goed dat ik ook een keer klappen krijg. Maar ik heb een raamkozijn vol prijzen en volgend jaar komen er in het theater en voor de tv een paar mooie projecten aan. Mag het dan een keer minder gaan?” Dan volgt een bespiegeling. Mijmerend, voor een raam vol regendruppels. „Gaandeweg in hun carrière worden veel cabaretiers milder. Maar ik heb juist het idee dat ik kritischer word. Het zal wel uit schuldgevoel zijn. Omdat ik vroeger méér had moeten zeggen.”

Voorkom dit soort wending

Na dertien jaar huwelijk bleek hij al zes jaar een andere vrouw te beminnen. Na de scheiding hadden veel vrienden die ons als echtpaar wel aardig vonden, geen belangstelling meer voor een alleenstaande vrouw. Na enige tijd ontmoette ik een weduwnaar die 23 jaar ouder was. Hij kreeg longkanker en we trouwden. Achttien maanden heb ik hem verpleegd tijdens het verschrikkelijke aftakelingsproces. Maar juist in deze periode hebben wij geleerd intensief te genieten van elk uur. Vijftien jaar later ontmoette ik een nieuwe partner tijdens briden. We werden alle twee verliefd en het voelde goed. Huizen verkocht en in een woonboot gaan wonen. Tot medio maart genoten wij nog bijvoorbeeld van de verjaardag van de twee achterkleinkinderen. De volgende dag werd hij opgenomen. Hij kon niet herstellen en de dood was onvermijdelijk. Het gemis is groot. Ik zie als bestuurslid van de voedselbank Haarlemmermeer, dat vele mensen - en hun kinderen - in verschrikkelijke omstandigheden terecht komen. Wendingen die de maatschappij zou moeten voorkomen. Daar zal ik mij de komende jaren voor inzetten.

Ria Barendregt, Vijfhuizen